

מסמך רקע לדיון בנושא :

בדיקה השוואתית של חוקי שעות עבודה ומנוחה במדינות נבחרות

גרסת אינטרנט

מוגש לוועדת העבודה, הרווחה
והבריאות

בדיקה השוואתית של חוקי שעות עבודה ומנוחה במדינות נבחרות

תמצית המסמך

ב-17 ביולי 2000 הגיש חבר הכנסת נחום לנגנטל הצעת חוק פ/2029 בנושא "התאמת שעות עבודה ומנוחה לצורכי המשק והחברה, התש"ס-2000". מטרתה של הצעת חוק זו להפוך את יום ראשון בשבוע ליום מנוחה במדינת ישראל נוסף על יום השבת, ובעקבות כך להגדיל את מספר שעות העבודה היומיות ל-9 שעות. שבוע העבודה יישאר בן חמישה ימים ויהיה משני עד שישי. לפי חוק שעות עבודה ומנוחה התשי"א-1951, זה המצב כיום: יום עבודה לא יעלה על שמונה שעות עבודה, שבוע עבודה לא יעלה על ארבעים וחמש שעות עבודה, לפחות שלושים ושש שעות רצופות לשבוע הן המנוחה השבועית של העובד, המנוחה השבועית תכלול את יום השבת, העבדת עובד בתקופת מנוחה שבועית אסורה.

מטרת המסמך לבדוק כיצד יום המנוחה ושעות העבודה מעוגנות במשפט הבין-לאומי ובחקיקה הקיימת במדינות אלה: ארה"ב, גרמניה, צרפת, בריטניה ודנמרק.

במסמך זה נעשה שימוש בשלושה מקורות עיקריים: האנציקלופדיה הבין-לאומית לחוקי העבודה המעודכנת עד לספטמבר 1998, אתר האינטרנט של ה- International Labour Organization, ארגון העובדים הבין-לאומי, המספק בין היתר סטטיסטיקות, מחקרים, סטנדרטים בין-לאומיים של עבודה (המתבטאים גם באמנות בין-לאומיות) וכן מחקר השוואתי בעניין החקיקה והפרקטיקה של תנאי העבודה והמנוחה ב-151 מדינות¹.

מן הנתונים עולה, כי אין למעשה דפוס חקיקה דומה בכל המדינות. מדינות רבות נמנעות מלעגן בחקיקה ספציפית את שעות העבודה והמנוחה על מנת להשאיר גמישות רבה ככל שניתן לקבוצות עובדים ספציפיות, לעבודות ספציפיות ולחוזים ספציפיים, הדורשים שעות עבודה ומנוחה מיוחדות.

¹ Condition of Work Digest 1995 : Working time around the world

1. עיקרי הממצאים בהתייחס לרעיונות של הצעת החוק

1.1 שעות עבודה

לפי מחקר השוואתי של ה-ILO משנת 1995, מתוך 151 מדינות שנבדקו, ברוב המדינות יש חקיקה לגבי שעות עבודה שבועיות, בחלק מהמדינות מצוין מספר שעות העבודה היומיות. ב-42 מדינות הנורמה היא של 40 שעות עבודה שבועיות, ב-16 מתוך המדינות מצוין כי מספר שעות העבודה היומיות הוא כ-8 שעות. ב-53 מדינות מספר שעות העבודה השבועיות הוא 48.

המדינה	שעות העבודה
דנמרק	אין חקיקה, הנורמה הכללית היא של 37 שעות שבועיות.
ארה"ב	8 שעות ביום, 40 שעות בשבוע ברמה הפדרלית וברוב המדינות.
צרפת	39-35 שעות בשבוע, לא יותר מ-10 שעות ביום.
בריטניה	אין חקיקה. בפרקטיקה: 40-35 שעות עבודה שבועיות.
גרמניה	8 שעות עבודה ביום.

1.2 מנוחה שבועית

מתוך 145 מדינות שנבדקו, ב-115 מהמדינות מצוין בחקיקה כי המנוחה השבועית תהיה בת 24 שעות. ב-56 מהמדינות מצוין כי יום ראשון הוא יום המנוחה. ב-9 מהמדינות יום שישי הוא יום המנוחה. שאר המדינות נותנות יותר שעות מנוחה שבועיות, ב-12 מדינות מציין החוק 36 שעות מנוחה, ב-12 מהמדינות המנוחה השבועית היא בת 42 שעות.

המדינה	מנוחה שבועית
דנמרק	24 שעות שבועיות של מנוחה, בנוסף למנוחה יומית, עדיף ביום ראשון.
ארה"ב	אין חקיקה. 24 שעות רצופות של מנוחה שבועית, בחלק מהמדינות יום ראשון מוגדר כיום חג.
צרפת	24 שעות מנוחה שבועית ביום ראשון.
בריטניה	אין חקיקה. בפרקטיקה: שבת וראשון.
גרמניה	24 שעות מנוחה, מתן עדיפות ליום ראשון.

2. מגמות כלליות

1. בשנים האחרונות ברוב המדינות בעולם חל תהליך של הפחתה במספר שעות העבודה השבועיות.
2. המדינות מתבססות על חקיקה, הסכמים קולקטיביים או פרקטיקה על מנת לקדם ולשנות את הזכויות והתנאים של העובדים.
3. באופן כללי, הנטייה היא לעגן בחוקים כמה שפחות תנאים לעובדים על מנת לאפשר כמה שיותר גמישות. מדינות בעלות חוקים ספציפיים יותר הן מדינות שאין בהן איגודי עובדים חזקים, ולכן החוק בא להגן על העובדים.
4. בבריטניה ובצרפת קיים חוק חדש למסחר ביום ראשון, יש נטייה ליותר ליברליזציה בפתיחת חנויות בימי ראשון.
5. נטייה ליותר גמישות במספר שעות העבודה היומיות, לרוב מציינים מספר שעות עבודה שבועיות בחוק.

3. אמנות בין-לאומיות

"המנוחה השבועית" היתה אחד הנושאים הראשונים שעליהם דנו בארגון העובדים הבין-לאומי (ILO) "International Labour Organization", ה-ILO עיגן במסגרת אמנות בין-לאומיות סטנדרטים לתנאי העסקה, הכוללים קריטריונים כגון: ביטחון, בריאות, הגנת שכר, שעות עבודה ומנוחה וכיוצא באלה.

האמנה בדבר שעות העבודה (תעשייה), 1919 מחייבת מדינות החתומות עליה לקבוע **שמספר שעות העבודה לא יעלה על 8 שעות עבודה ביום ועל - 48 שעות עבודה בשבוע**. האמנה אושררה על-ידי 52 מדינות ובהן ישראל (נספח א). מאז 1919 נוספו לאמנה זו אמנות רבות אשר מזכות תחומי עבודה נוספים (מלבד התעשייה) באותן זכויות.

האמנה בדבר המנוחה השבועית (תעשייה), 1921 משלימה את האמנה בדבר שעות העבודה ומגדירה שכל עובד בתעשייה, פרטית או ציבורית, **ייהנה בכל תקופה של שבעה ימים, ממנוחה שבועית של לא פחות מ- 24 שעות רצופות**.

אם הדבר אפשרי תינתן המנוחה באותו זמן לכל העובדים ותעמוד בקנה אחד עם יום המנוחה המסורתי או המנהגי באותה מדינה ובאותו אזור. אמנת שעות המנוחה למסחר ולשירותים מציינת את אותם הסטנדרטים לעובדיה (נספח ב).

המלצה מספר 103 הנלווית לאמנה, אומצה באותו זמן והמליצה שהמנוחה השבועית תהיה **בת 36 שעות רציפות**, אם הדבר אפשרי (נספח ג).

האמנה בדבר המנוחה השבועית נחתמה ואושרה על-ידי 113 מדינות ובהן ישראל.

4. ארה"ב

חוקי שעות עבודה ומנוחה מעוגנים בארה"ב בחוקים פדרליים וגם במסגרת חוקים מדינתיים. ברמה הפדרלית, **the Fair Labor Standards Act (FLSA)**, מעגן בחוק **40 שעות עבודה שבועיות**, שלאחריהן יש לשלם שעות נוספות. אין הגבלה בחוק לגבי שעות העבודה היומיות ושעות המנוחה היומיות והשבועיות.

החוק לגבי עובדים העובדים במסגרות פדרליות מצוין כמה תנאים בסיסיים: שבוע עבודה בן חמישה ימים, שני עד שישי אם אפשרי, 8 שעות עבודה יומיות כבסיס. מתוך המחקר ההשוואתי של ה-ILO, בפועל בארה"ב נהוגות שעות העבודה השבועיות הגבוהות ביותר ביחס למדינות תעשייתיות אחרות - **42 שעות בממוצע** (נספח ד).

החוקים במדינות דומים מאוד לחוק הפדרלי, אך מפורטים יותר.

בפרקטיקה מתוך 400 חוזים קולקטיביים שנבדקו נמצא כי:

94% מציינים 8 שעות עבודה יומיות ו-40 שעות שבועיות.

57% מהחוזים מציינים שבוע עבודה של 5 ימים, 40% מציינים שבוע עבודה משני עד שישי.

חוק מנוחה שבועית - החוק הפדרלי אינו מגדיר מנוחה שבועית, ואין אחידות בין המדינות בהתייחסות לסוגיה זו.

בחלק מהמדינות יום ראשון מצוין כחג, אולם ניתן לבקש לעבוד ביום ראשון. נהוג לתת שעות נוספות על ימי החופשה השבועית.

בחלק אחר מצוין רק שהעובדים זכאים למנוחה שבועית בת 24 שעות רצופות (ניו-יורק לדוגמה). במדינות מסוימות החוק כתוב בצורה של שלילה בנוסח הבא: כל עסק שאינו מתנגד להיות פתוח ביום ראשון יכול להיפתח. חלק גדול מהמדינות אינו מתייחס לנושא.

5. גרמניה

שעות עבודה - באביב 1994 נחתם בגרמניה חוק חדש לשעות העבודה, **'Act on Working Time**

שהחליף את החוק משנת 1938. החוק החדש ממלא אחר המלצות האיחוד האירופי בדבר שעות העבודה.

חוק זה (כמו קודמו) קובע רק את מקסימום שעות העבודה היומיות, מספר שלא השתנה מאז שנות ה-20 המוקדמות והוא **8 שעות עבודה יומיות. גם בחוק החדש וגם בחוק הישן אין מצוינות שעות העבודה השבועיות, הפרקטיקה קובעת ממוצע של 38 שעות עבודה שבועיות.**

החוק החדש שונה מהחוק הישן בכך שהוא מאפשר יותר גמישות וקובע כי: יום עבודה יכול להגיע ל-10 שעות כל עוד במשך שישה חודשים נשמר הממוצע של 8 שעות עבודה ליום, הממשל הפדרלי יכול לצמצם עוד יותר את מספר שעות העבודה היומיות לעבודות ספציפיות (לדוגמה אם קיימת סכנה בריאותית), וכמו-כן ניתן להאריך את שעות העבודה היומיות לעובדים במשמרות או לעבודות תקופתיות, אולם הדבר דורש אישור מיוחד מצד המפקח על העובדים.

יום מנוחה - **עבודה ביום ראשון אסורה**, לפחות באופן עקרוני. חוקים נוספים מגדירים חריגות בנוגע לסוגי עבודות ולעובדים מסוימים.

החוק הכללי קובע **24 שעות מנוחה שבועית החלות ביום ראשון**. חוק שעות העבודה החדש אינו משנה דפוס זה. לעובדים אסור לעבוד ביום ראשון מחצות עד חצות. החוק הרחיב והגמיש את קבוצות העובדים הרשאיות לעבוד ביום ראשון.

עובד שצריך לעבוד ביום ראשון יהיה זכאי ליום מנוחה אחר. כל עובד יהיה רשאי ליום ראשון אחד בחודש.

הסכמים קולקטיביים - הממשל הפדרלי והמפקח על העבודה הם הרשאים לתת אישור מיוחד לעבוד ביום ראשון, מעניין לציין שאחת הסיבות הלגיטימיות לנתינת אישור כזה היא התחרות הבין-לאומית. הבעייתיות בגרמניה לגבי עבודה ביום ראשון עדיין קיימת, וקיים ויכוח מתמיד בין ארגוני העובדים לבין המעבידים בנושא זה.

6. בריטניה

בניגוד למדינות אירופיות אחרות לבריטניה אין חוק סטטוטורי, כללי בדבר שעות עבודה יומיות או שבועיות או בדבר שעות מנוחה שבועיות.

יש חוקים ספציפיים המגבילים שעות עבודה, כמו באשר לנהגי משאיות, נוער עובד או חנויות. בריטניה סירבה לקבל את אמנות ה-ILO בטענה שהן נוגדות את השיטה הבריטית לקביעת תנאי העובדים.

לרוב נקבעים תנאי העובדים בהסכמים קולקטיביים. כך למשל צומצמו מספר שעות העבודה השבועיות מ-40 ל-38 בשנת 1984, אולם מאז ועד היום גדלו מספר השעות ל-42 בשבוע. יום המנוחה – אף-על-פי שאין התייחסות בחוק. ברוב החוזים מצוין כי שבוע עבודה חל מיום שני עד שישי. שבת וראשון הם הנורמה למנוחה ברוב החוזים. על-פי החוק The Sunday Trading Act מ-1994, עובדים בחנויות אינם יכולים לעבוד ביום ראשון, אלא אם כן הם עובדי יום ראשון בלבד.

מאז 1992 מספר העובדים ביום ראשון ושבת גדל, היום כ-40% מכלל העובדים עובדים ביום ראשון, אם בצורה קבועה ואם לא, כמחצית עובדים בשבת.

7. צרפת

שעות העבודה בצרפת מעוגנות בחוק ברור ומוסדר, **French Labour Code (Code du Travail)**. החוק משתמש בתקנות אדמיניסטרטיביות על מנת לאפשר גמישות בשעות העבודה של התעשייה ושל קבוצות עובדים אחרות.

עובדי תחבורה, בתי-חולים, כורים, וחלק מהתעשיות הלאומיות (רכבות, חשמל וכיוצא באלה) אינם מכוסים על-ידי החוק. העובדים בחקלאות מכוסים על-ידי חוק העבודה החקלאי.

מספר שעות העבודה הרגילות החוקיות - 35-39 שעות בשבוע ומקסימום של 10 שעות ביום.

היוצאים מן הכלל מעוגנים בתקנות ומחייבים תשלום שעות נוספות.

יום המנוחה - יום המנוחה הוא בן 24 שעות. יום המנוחה השבועי על-פי החוק, הוא יום ראשון, אם כי גם כאן קיימים יוצאים מן הכלל. עבודה ביום ראשון מותרת מסיבות אלה: אופי טכני של תעשייה, מחיר גבוה של אי השימוש בציד, פגיעה במוצר או הפסדים בהכנסות.

עבודה ביום ראשון מותרת גם למי שמספק לציבור פעילויות תרבותיות ובידוריות ולחנויות.

במקרים כאלה יום ראשון חופשי יינתן לעובדים ברוטציה, ובתמורה לעבודה ביום ראשון יקבלו יום מנוחה אחר. החוק מפרט באופן ספציפי מיהם העובדים או מקומות העבודה הרשאים להיפתח ביום ראשון.

8. דנמרק

בדנמרק מספר שעות העבודה השבועיות הוא הנמוך ביותר באירופה, 37 שעות עבודה מאז 1990. מטרת החוק היא ליצור תנאי עבודה אחידים. שעות העבודה השבועיות אינן מעוגנות בחוק אלא בחוזים קולקטיביים.

יום המנוחה - החוק קובע כי עדיפות תינתן ליום ראשון כיום המנוחה השבועי.

החוק מגדיר מנוחה של 8-11 שעות לאחר יום עבודה ובנוסף יום מנוחה שבועי של 24 שעות. כלומר סך הכול 35 שעות רצופות של מנוחה שבועית לעובד רגיל ו - 32 שעות לעובד במשמרות או בחקלאות.

יוצאים מן הכלל חייבים אישור של המפקח על העבודה. האישור יינתן מסיבות אלה : עבודה שלא יכולה לסבול דיחוי, עבודות ספציפיות. שר העבודה יכול לתת אישורים קבועים לתחומי עבודה או לעובדים ספציפיים לעבודה ביום ראשון. חנויות חייבות להיות סגורות ביום ראשון, אלא אם כן ניתן להן אישור מיוחד.

מקורות

1. www.ilo.org, אתר האינטרנט של ארגון העובדים הבין-לאומי .
2. אנציקלופדיה בין-לאומית למשפט העבודה : Blanpain(Ed)International Encyclopaedia for Labour Law and Industrial Relations, The Hague, London, Boston, Last update Sep.1998.
3. Condition of Work Digest 1995 : Working time around the world .